

Redactor: Adriana ADRIANNE

Tehnoredactor: Alex Oko

Coperta: Toni Bezarău

Prepress: Rovimed Publishers

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ISACHI, PETRE

Docuficțiuni critice / Petre Isachi. - Bacău :

Rovimed Publishers, 2018-

4 vol.

ISBN 978-606-583-743-0

Vol. 3 : Critica prozei. - 2018. - ISBN 978-606-583-786-7

821.135.1.09

Copyright©Isachi Petre

ROVIMED PUBLISHERS

Războieni Nr.8/B/17/600031, Bacău, România

Tel.: (+4234) 537 441

Fax.: (+4234) 515 300

e-mail: editura@rovimed.com

www.rovimed.com

Petre ISACHI

DOCUFICȚIUNI CRITICE

Exerciții de lectură hermeneutică

III. Critica Prozei

Cuprins:

Alex Oko, Un posibil alter-ego	6
a.i.t., Este ficțiunea o „șarlatanie” ontologică?.....	7
Repere teoretice':	
Spiritul vs. Litera (1) sau antiliteratura, un avatar al literaturii.....	9
Spiritul vs. Litera sau antiliteratura, un avatar al literaturii (2).....	24
Keep calm and think critically:	
Doru KALMUSKI, un gânditor cioranian.....	41
Călugărul și scriitorul (Victor MITOCARU).....	48
Efectul transplantului mitologic sau în căutarea purității pierdute (Daniel CORBU).....	53
Emilian MARCU, romancierul.....	63
Un roman inițiativ, scris în cheie mitico-magică (Diana Dobrița BÎLEA).....	81
O monografie (psih)analitică a imposturii (Viorel SAVIN).....	87
Invitație la ridicolul dostoevskian sau Citește, Iubito, citește și... (Ion FERCU).....	99
În apele sufletului feminin (Adrian LUNGU).....	106
Autorul însuși și dublul său (Adriana AMBROSIE).....	111
(In)fidelitatea sinelui (Viorel SAVIN).....	123
Încotro, pentru ce și pentru cine? (Ion FERCU).....	129
Romanul din nisipul comunismului (Doru CIUCESCU).....	141
„O bere pentru calul” romancierului (Dumitru Radu POPESCU).....	153
Etern-Femininul și intemporalul din noi (Anton PETROVSCHI BACOPATRA).....	161
Călătorii înăuntrul nostru (Rodica LĂZĂRESCU).....	165
Despre tipologia naratorului sau cum sadovenianizează Gheorghe Jan ISCU.....	171
Metafora integratoare a drumului (Roxana MEDVEȚKI).....	177
Revolta Galateei (Doru CIUCESCU).....	183
Manuscrisele de la Luncani (Viorel SAVIN).....	197
Reflecții asupra esteticii/ poeticii romanelor lui Gheorghe-Jan ISCU.....	220
Vanitatea creației (Ismail KADARE, Mircea ELIADE, Nicolae BREBAN, Marian PAPAHAĞI, Dino BUZZATI, I. P. CULIANU).....	237

Un roman de contrapunct (Ștefana PARASCHIV).....	264
Un fals roman epistolar (Dan Claudiu TĂNĂSESCU).....	272
Mitul călătorului transfigurat în „limba vixonă” (Carina-Elena VĂDĂVOIU).....	282
Umbra lui Hemingway la Havana, (Doru CIUCESCU).....	296
Sever Bodron și transplantul mitologic, într-un living symbol european.....	300
TAT TWAM ASI sau TAT AHAM ASMI? (Dan PERȘA).....	307
Societatea spectacolului și tăcerea sirenelor (Ion FERCU).....	313
„Sibaritica estetică” și semnele vremurilor (Conelia ICHIM - POMPILIU).....	342
Sfânta Vineri și demnitatea credinței (Episcopul Ioachim GIOSANU).....	363
Scriitorul „Mulți și Nimeni” sau mesajele “poporului de naratori” (Conelia ICHIM-POMPILIU).....	369
Riscurile autorului bifrons, (Tudor CICU - Mihaela Roxana BOBOC).....	378
Diana Precup - un personaj epic teatral (Viorel SAVIN).....	388
„Tată, iartă-i că nu știu ce fac”(Doru KALMUSKI).....	395
Retorică și intenționalitate obiectivă în romanele lui Doru Kalmuski.....	407
Povestea unui eșec (Gheorghe UNGUREANU).....	424
P. I. T. - ul Istoriei Negriteștiului (Ion TIMARU).....	429
Nu te vindeci de tine însuși (Adrian LUNGU).....	438
Suntem una/ unu în Suflet/ Ființă (Anton PETROVSCHI BACOPIATRA).....	445
1001 de Pretexte în 101 Texte (Doru CIUCESCU).....	452
Actualitatea prozei epistolare sau ceea ce Istoria uită (Doru CIUCESCU).....	457
Caragialismul lui Doru Ciucescu.....	462
Copilăria vs. Comunismul (Conelia ICHIM-POMPILIU).....	467
Cercurile concentrice ale literaturii de frontieră (Miroslav-Gheorghe STANOMIR).....	478
Individualismul raționalist vs. creștinismul iraționalist (Ion TIMARU).....	496

Melancolia
este cartea de
identitate a artistului.

Alex Oko,
Un posibil alter-ego

Numai ficțiunea nu minte!

Este ficțiunea o „șarlatanie” ontologică?

„Omul de la birou răsfoi cu atenție hârtiile din dosar, puse câteva întrebări de rutină și, la sfârșit, conchise:

- Tinere, actele sunt în regulă. Îndeplinești condițiile de studii, de vechime în muncă, recomandările sunt bune, mă rog, ai adus tot ce trebuie. Dar, pentru a putea fi angajat în unitatea noastră, unitate cu un specific aparte, urmează să susții și un test de imaginație. Probă obligatorie și... eliminatorie! Tânărul se foi neliniștit în fotoliul din fața biroului. La un asemenea examen nu se așteptase.

- Ei?!

- Păi - n-avu încotro tânărul - cu imaginația nu stau prost. Dimpotrivă. Dar, când e vorba de un test... Unchiul meu chiar mi-a spus: „Fii atent cum procedezi! Dacă te afli cumva în încurcătură, îmi dai un telefon...”.

- Serios?! Cine-i unchiul ăsta al dumitale?

- A, nu, că m-a și avertizat: „Să nu cumva să te folosești de numele meu. Nu vreau să fiu amestecat în cine știe ce. Te duci, te prezinți ca orice cetățean, clar? Eu îl cunosc pe omul acela (vorbea de dumneavoastră); în câteva rânduri, în clipe grele, l-am și ajutat”. Vă amintiți?

- Dacă-știi despre cine e vorba...

- A, nu, că ajutorul a venit indirect. Era și greu să ajungeți tocmai la el. Însa i-a telefonat un amic al dumneavoastră, iar dumnealui a intervenit unde

trebuia... Că mi-a și zis, înainte de a porni încoace: „Oamenii trebuie să se întrajutoreze. Nu se știe când ai nevoie de cineva, undeva...”. Nu sunteți de aceeași părere?

- Ba da... ba da...

- În ce privește testul, continuă cu prudență tânărul, știți, n-aș vrea... Ce ma sfătuiți? Poate ar trebui să dau un telefon...

Omul de la birou chibzui indelung:

- Nu, nu e cazul! - hotări el, ferm. De ce să deranjăm?

Problema dumitale e rezolvată; de fapt, mâine te prezinți la lucru. Și să fii foarte punctual!

- Vă mulțumesc!

Peste câteva zile, tânărul fu chemat iarăși de omul de la birou:

- Ei, te simți bine la noi?

- Excelent!

- Apropo de unchiul dumitale, n-ai vrea să...

- Vă rog să ma iertati - zâmbi tânărul - dar n-am nici un unchi.

Omul de la birou ramase perplex:

- Vrei să spui că toata povestea aia a fost...

- Un test de imaginație, așa cum mi-ați cerut!"

(a.i.t.)

Notă:

Chiar dacă ficțiunea (imaginația, fantezia) poate fi și o „sarlatanie” ontologică, etică, filosofică, politică, religioasă etc., ea nu minte niciodată!

Este oare ficțiunea un păcat împotriva Cuvântului?

(p.i.)

Repere teoretice

Spiritul vs. Litera (1)

sau

antiliteratura, un avatar al literaturii

Se știe, în spațiul sistemului ideii de literatură - de fapt, a oricărui alt sistem - toate definițiile trec unele în altele, au tendința reîntoarcerii la punctul de plecare și se înscriu într-o mișcare în cerc/ en rond (circularitatea literaturii, artelor în general). Modelul literaturii este în ultimă analiză de esență arhetipică și mitică, are o descendență sacră (în) contestabilă și participă fatal la marele scenariu escatologic al ciclului cosmic, al „sfârșitului lumii” și al reînceperii vieții de la zero. Sau cum spunem noi, criticii, în Arte, poetica sfârșitului continuu asigură poetica/ poietica începutului continuu. Reîntoarcerea literaturii la originile sale pure/ impure este, ca și viața, predestinată. Orice artă se autodistruge, prin exces și saturație, prin autopastișare, încât un limbaj poetic/ artistic se metamorfozează, pentru a face loc unui alt cod poetic. Curente literare care au străbătut istoria literaturii - clasicism, romantism, baroc, parnasianism, simbolism, expresionism, realism, infrarealism etc. - și care astăzi și-au atașat prefixul **neo-** confirmă cel mai bine această eternă palinegenezie. Tendința de a se (re)scrie mereu doar în termeni egali cu sine, acesta pare să fie sensul ultim al literaturii lumii.

În această (in)ecuație a Lumii, **antiliteratura** nu este un întâmplător capriciu terminologic inventat de un oarecare teoretician al literaturii. Departamente

a fi o aberație semantică sau de a sugera asocieri exclusive cu avangardele secolelor XIX, XX și XXI, care nu fac decât să radicalizeze tendința originară latentă și permanentă a **Literaturii** de a se nega pe sine - nu numai când ajunge la exces și saturație, ci și când este gândită prin contrariul său, ca replică - în negativ - a literaturii, în maniera în care a făcut-o, de pildă, Flaubert: *Literatura îmi pare un lucru van și inutil*". Încercăm să-i sugerăm eventualului cititor, că antiliteratura este o realitate structurală, intrinsecă, organică, ce însoțește literatura ca o umbră.

Adică un fenomen universal ce acționează la toate nivelele ideii de literatură. Desigur, ca dublet structural-organic implică sistemic circularitatea literaturii. Adică, antiliteratura se metamorfozează în cele din urmă, în mod circular, în literatură. Așa se explică apariția genurilor antiliterare: anti-romanul (inițial în sens predominant satiric, demistificator al ficțiunii romanești, apoi mergând spre suprimarea narațiunii, spre suprimarea temei însăși, a narațiunii etc.); antiteatru (prin distrugerea iluziei teatrale, dezvăluirea procedeelelor, happening, parodie, contestarea superstiției textului), antimemoriile și antijurnalul. Desigur, anticritica, adică critica genurilor antiliterare.

Caracterul constant de invariantă al antiliteraturii o transformă într-un fenomen activ permanent al istoriei literaturii, criticii și teoriei literare. Literatura devine antiliteratură, datorită unor „dușmani” eterni: oralitatea, sacralitatea, criza gravă a ideii de cultură, anti-cultură = anti-carte, poezia contra literaturii, desconsiderarea literaturii din perspectiva valorilor neestetice,

obiecțiile heteronomiei, convergența spre ideea de antiliteratură, negarea literaturii ca literatură, antiliteratura ca literatură, circularitatea literaturii = *totalitatea procedeelelor care produc literatură prin autogeneză și totalitatea procedeelelor care suprimă din interior literatura...*

Proclamarea primatului oralității, a superiorității sale integrale și absolute

Cititorul va observa cum în acest eseu, literatura devine propria sa reflexie, teoretizare critică. Identificare cu interpretarea sa hermeneutică, va urmări mișcarea circulară în vederea recuperării „poetice”, a „literarității”. Ca întotdeauna, criticul este obligat să facă literatură doar cu ceea ce s-a făcut, s-a scris de alții. Altfel spus, în cazul de față el este supus temei antiliteratura care neagă dificil, dar radical toate aspectele culturale și heteronomice ale literaturii.

Să analizăm, așadar, rezistența crescândă a oralității (= expresia directă a logosului) în fața cărții. Opoziția omenirii la scriere și carte nu este de dată recentă. Însuși Platon se ridică în **Phaidros**, împotriva supremației scrisului care circulă fără adresă precisă și garanții de fiabilitate, incontrollabil, iresponsabil, anonim, fără paternitate (vezi haosul creat pe internet!). Mai grav, scriind la comandă, logografii nu mai cred în ceea ce spun! Devalorizarea etică a scrisului este potențată și de pierderea autenticității. Nu întâmplător, un Ion Creangă a insistat pe oralitate. Genialul scriitor a intuit că scrisul exprimă doar Eul „exterior”. Vocea, suflul imediat al ființei, muzica se

pierd în comunicarea scrisă. Eul vital, incomunicabil, ne scapă în scris. Era și convingerea lui Bergson.

Mult mai importante în acest „război” fără învingători și fără învinși, mi se par argumentele de ordin cultural, pedagogic și material. Primul efect ar fi pierderea memoriei individuale și colective! Ce să mai spunem astăzi când agresivitatea inteligenței artificiale a atins cote de neimaginat în secolele anterioare. Sau dus vremurile când Diogenes susținea că trebuie „notat în cap, iar nu pe hârtie”, iar un Quintillian își sfătuia contemporanii că nu trebuie scris ceea ce se poate memoriza. Câte dintre capodoperele literaturii universale/ autohtone nu s-au transmis pe cale orală! Tot pentru a nu slăbi memoria, în China antică s-a ordonat arderea cărților! Învinuirea de simulacru de care vorbește același Platon în **Phaidros** - imitație, minimalizare etc. - o regăsim ulterior, la autorul lui **Faust**: „*scrisul o folosire abuzivă a limbii*”, la Rousseau: „*suplimentul vorbirii*” sau la un lingvist, precum Saussure: „*sistem de semne care doar „reprezintă” limbajul oral*”. Observăm cum în timp se acutizează riscurile interpretării, coruperii sensului, atribuirii greșite etc..

Pentru viitor, riscurile cărții (exploziei informaționale) se complică, dacă adăugăm caducitatea, efemeritatea și inconsistența suportului material - „scris pe apă/ pe nisip”, scris virtual - și dacă mai adăugăm disocierea pierdută în timp, dintre spirit și literă, sensul anti-literar este fără echivoc: „Litera ucide, spiritul dă viață”. În timp ce spiritul (oral) este veșnic nou, nepuizabil, litera/ cartea este efemeră, limitată, înghețată. Depersonalizat, obiectivat, standardizat, scrisul, pat procustian al spiritului,

pare să ucidă însăși viața. Indiferent de suportul ei, litera devine antiteza spontaneității, mobilității și originalității. Așa s-ar putea explica repulsia pentru scriere care perpetuează fatal procesul pierderii spiritului ce creează conflicte insolubile. Este, probabil, motivul (istorisit de Plutarh) pentru care în Sparta, Licurg a interzis legile scrise. Nu legi scrise, invariabile, ci doar „înscrise” în educație și moravuri! Imaginați-vă ce ar însemna astăzi folosirea unor legi „înscrise” doar în educație și în morală!

În teologie, lucrurile stau și mai complicat. Erezia este legată de litera Textului, nu de spiritul său, spre deosebire de filosofie, unde spiritul deține supremația. Concluziile estetico-literare par simetrice. În timp ce cuvântul poetic (există oare cuvânt apoetic?) se actualizează continuu, scrisul devine „mormânt” pentru realitatea transfigurată. Sensul spiritual, simbolic, este opus celui literal, în general este opus oricărei codificări estetice. Orice spirit trece dincolo de opera scrisă, autonom și liber, prin valorile estetice, scopuri absolute, care nu sunt integrabile, încât „mai multe valori estetice nu însumează o valoare estetică mai mare”. Ca și în hermeneutica creștină unde sufletul este superior trupului, spiritul asigură longevitatea Textului.

Litera - o autentică cădere în profan

Orice credincios știe că prestigiul literei este net inferior mesajului sacru, încât „*Coranul nu poate fi scris cu toate condeiele și cu toată cerneala din lume*”. Coruperea cuvântului divin - absolut și inefabil - este apărută de un întreg sistem de interdicții și tabu-

uri specifice fiecărei religii: iudaism, islamism, religia tibetană etc. Însuși creștinismul, „religie a cărții” mai păstrează „arderea de cărți”, instituirea cenzurii și alte aspecte mistice, ascetice de prozelitism intolerant și fanatic. Sf. Bernard îndemna la fiecare ocazie: „*Fugiți de cărți*” - Nici nu și-a imaginat Sfântul, că în secolul XXI, va fi ascultat! Motivele au rămas cam aceleași: litera/ cartea este contestabilă, incertă, inutilă și, când te aștepți mai puțin, devine primejdioasă. Legea orală vs. legea scrisă domină **Vechiul Testament**. Incredibil, dar credința, sancta simplicitas, învinge cultura, o ignoră, o desconsideră, o alungă încet, dar sigur. Este cunoscută afirmația lui Gulbert de Negent: „*Dumnezeu nu este curios de gramatică*”, iar pagina divină - practic intraductibilă nici în limba în care este scrisă - nu se supune legii gramaticii, nu se supune nici unei legi profane, am adăuga noi, raportându-ne la **Biblie**.

Falsul conflict dintre sacru și profan are urmări antiliterare directe, ajungându-se, de pildă, în Evul Mediu, la condamnarea întregii culturi și literaturi clasice, pentru păgânismul intrinsec. Opoziția filosofică își are - cum se știe - în Platon expresia antică cea mai tipică, deși polemica este generalizată. Doctrina creștină va folosi cu succes, opiniile filosofului: poezia este imitație (teoria mimesisului), ficțiune, deci „minciună”, este indiscutabil antireligioasă, imorală, corupe și perturbază ordinea cetății, încât poezii merită să fie alungați în infern, iar operele lor, considerate diabolice. Dacă mai adăugăm argumentul vanității cunoașterii, deprecierii efortului intelectual livresc, condamnarea amorului propriu etc. Înțelegem de ce Tertulian excludea din start estetica și elocvența

retorică: *cine este ciceronian nu poate fi creștin*. Este condamnat stilul calofil, iar culpabilizarea literaturii este întâlnită și azi, la spiritele mistice, rigoriste, contemplative.

Efectele convergente ale asfixierii de erudiție/ enciclopeditism

Nu e greu de observat cum apăsată până la sufocare de condiția sa culturală (totuși, literatura se face prin cultură, iar cultura prin lectură/ studiul!), arta cuvântului tinde să evadeze din cercul strâmt, negându-se pe sine și tinzând să se transforme în antiliteratură. Reacția antierudită convertită într-o critică anti-pedantă, anti-enciclopedică, antiumanistă este în fapt, endenică și structurală. O redescoperim dezbătută încă din Antichitate, cu argumente etico-religioase, încă actuale. Seneca, dar și Sf. Augustin erau convinși că artele literale „aservesc sufletul” și nu contribuie la îmbogățirea morală a individului/ cetății. Aspectul formal, retoric, gramatical-verbal, pedant, extrinsec intră într-un conflict etern cu umanismul intrinsec, viu, trăit care s-ar dori transfigurat în literatură. Concluzia este evidentă: efectele convergente ale excesului de literatură erudită, ale exploziei enciclopeditismului, este din perspectiva literaturii tradiționale, un viciu, un veșnic defect, este negarea însăși a esenței literaturii.

Acuzațiile de asianism (cărui i s-a opus în Antichitate, stilul atic) de alexandrinism și bizantinism reluate și în contemporaneitate au același sens: denunțarea spiritului livresc, parazitar, inutil, complicat, steril și decadent, mai pe scurt,

devalorizarea cu toate mijloacele a „cărții totale”. Este cunoscută opoziția lui Flaubert, împotriva enciclopedismului din „Bouvard et Pecuchet”.

Obsesia „cărții vii”

Cititorii - care ca număr sunt sub cel al scriitorilor!? - se plâng din ce în ce mai des, de supradimensionarea producției de carte, deși tendința este cunoscută încă din Antichitate. Se scrie și se tipărește mult prea mult, mai ales odată cu apariția Internetului, repetă ei, visând, nu făcând, la o utopică carte a ființei, cartea ontologiei, o carte prototip redusă la scara esenței, care să nu „mintă”, să nu creeze interdicții și conotații negative de tipul: „O carte mare, un mare rău”. Subliniez că denunțarea abuzului cărților (usu et abusu), cu reacțiile tipice: negare, ură, distrugere etc. - nu sugera Cervantes în **Don Quijote**, „arderea cărților” înțelegea ca o necesară acțiune de igienă socială - rămâne o constantă simbolică esențială în istoria anticulturii. Anti-cultură = anti-carte.

Nu doar „cartea totală”, ci și „cartea naturii” (în fond - o metaforă!) ascunde un întreg simbolism antiliterar. Se evadează într-o stare paradisiacă, într-o vârstă de aur fără cărți! Viziune utopică ce potențează schimbarea de paradigmă anti-literară concentrată în sloganul „disprețuiți cărțile și căutați oamenii”. Cărții tipărite i se opune „școala vieții”, a naturii/ experienței, „cartea feței” (privirii), „cartea inimii”, „cartea societății” și alte formule ale cunoașterii directe, intuitive, nelivreschi, experimentale. Obsesia permanentă a „cărții vii” corespunde supremației spiritului viu, asupra literei moarte. Refuzul de a

mai scrie la un moment dat (Rousseau, Montesquieu sunt doar două exemple celebre) sau scrierea unei capodopere care să facă uitate toate cărțile! (Nietzsche) prefigurează avangarda (tradiționalismul, (post)modernismul, avangardismul este un triumf echilateral etern ce are înscris fenomenul literatură-antiliteratură) care propunea suprimarea „cărții grafice” și transformarea sa într-o „carte-obiect” și, în final, „negarea oricărei literaturi”!?

Concepte precum *hors livre*, *non-livre* anunță non-lectura. Metafora „cartea naturii”/ vieții anticipa refuzul de a mai citi texte tipărite și pericolul dispariției „șoarecilor” de bibliotecă. Să se fi înmulțit ei, „șoarecii”, oare, în infinitele biblioteci digitale și noi să nu-i mai știm? Amestecul de impostură și bibliomanie devine la un G. Călinescu, obiect de observație moralistă: „Bibliotecă mare, pricepere literară mică”. Bibliologii, bibliofili, bibliografii aparțin aceleiași familii de spirite, care, în ultimă instanță, transformă bibliotecile, inclusiv cele digitale, în „vaste cimitire ale spiritului uman”, tocmai în numele unei posibile „biblioteci ideale”. Inflația de cărți tipărite este potențată de supraproducția ce tinde spre infinit a cărților virtuale. Este imposibil să scrii mult și în același timp să scrii bine, să nu intri în manieră, pastişă, autopastişă, epigonism. Mulțimea excesivă și imediată a cărților, publicațiilor, revistelor, blogurilor etc. este permanent cenzurată (în ciuda „târgurilor de carte”) prin cele mai diferite reacții: agasare, oboseală, saturație, parodie, revoltă, renunțare etc. Tipologia antiliteraturii este completată și de casta biblioclaștilor și bibliofobilor (egoiștil!) de tipul lui Kant, Fichte, Maiorescu, Adrian Marino, Tudor Vianu